

OCHRANA ZDRAVÍ A BEZPEČNOST PŘI PRÁCI

Od osmdesátých let je zlepšování ochrany zdraví a bezpečnosti při práci pro EU důležitým tématem. Právní předpisy přijaté na evropské úrovni stanovují minimální normy ochrany pracovníků, přičemž členskými státy umožňují, aby zachovaly nebo zavedly přísnější opatření. Listina základních práv Evropské unie, která nabyla právní závaznosti společně se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, posiluje význam politiky v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci v právních předpisech EU.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 91, 114, 115, 151, 153 a 352 Smlouvy o fungování Evropské unie.

CÍLE

V zájmu ochrany zdraví a bezpečnosti pracovníků se EU na základě článku 153 Smlouvy o fungování EU zasazuje o zlepšování pracovního prostředí, a to skrze harmonizaci pracovních podmínek. Za tímto účelem jsou na úrovni EU stanoveny minimální požadavky, které členskými státy, pokud si to přejí, umožňují zavést vyšší úroveň ochrany na vnitrostátní úrovni. Smlouva zároveň stanoví, že přijaté směrnice nesmí ukládat žádná administrativní, finanční či právní omezení, jež by bránila zakládání a rozvoji malých a středních podniků.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Institucionální rozvoj

Pod záštitou Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), založeného roku 1951 Pařížskou smlouvou, byly v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci uskutečněny různé **výzkumné programy**. Potřeba komplexního přístupu k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci se začala výrazněji projevovat v roce 1957, kdy bylo Římskou smlouvou založeno Evropské hospodářské společenství (EHS). V roce 1974 byl založen Poradní výbor pro bezpečnost, hygienu a ochranu zdraví při práci. Aby mohl být dokončen evropský jednotný trh, bylo třeba v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stanovit minimální požadavky. To vedlo k přijetí celé řady směrnic, např. směrnice 82/605/EHS (nahrazena [směrnicí 98/24/ES](#)) o ochraně před riziky souvisejícími s expozicí olovu, směrnice 83/477/EHS (ve znění [směrnice 2003/148/ES](#)) o azbestech a směrnice 86/188/EHS (ve znění [směrnice 2003/10/ES](#)) o hluku.

1. Jednotný evropský akt

V roce 1987 byl přijat [Jednotný evropský akt](#), čímž se **problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci poprvé stala součástí Smlouvy o EHS**, a to v podobě nového článku, jenž stanoví minimální požadavky a povoluje Radě přijímat kvalifikovanou většinou směrnice týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Cílem bylo: zdokonalit bezpečnost a ochranu zdraví pracovníků při práci; sjednotit podmínky v pracovním prostředí; předcházet „sociálnímu dumpingu“ na dotvářejícím se vnitřním trhu; a zabránit přesunu společností do oblastí s nižší úrovní ochrany, který by jim umožnil získat konkurenční výhodu. „[Sociální charta](#)“ z roku 1989 (tj. Charta Společenství základních sociálních práv pracovníků) sice nebyla právně závazná, potvrdila však, že „se stejnou důležitostí je nutné přistupovat k sociálním i hospodářským aspektům“ jednotného trhu.

2. Přínos Amsterodamské smlouvy (1997)

[Amsterodamská smlouva](#) posílila význam otázek zaměstnanosti, neboť do Smlouvy vložila hlavu týkající se zaměstnanosti a připojila k ní dohodu o sociální politice. **Směrnice**, které stanoví minimální požadavky v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci a pracovních podmínek, nyní poprvé **Parlament i Rada přijaly** postupem spolurozhodování.

3. Přínos Lisabonské smlouvy (2007)

Součástí [Lisabonské smlouvy](#) je „sociální doložka“, podle níž musí být v politikách Unie zohledňovány sociální požadavky. Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost se při uplatňování právních předpisů EU stala pro členské státy právně závazná [Listina základních práv Evropské unie](#).

4. Evropský pilíř sociálních práv (2017)

[Evropský pilíř sociálních práv](#), podepsaný Radou, Komisí a Parlamentem v listopadu 2017 stanoví 20 zásad a práv, včetně práva zakotveného v článku 31 Listiny základních práv na pracovní podmínky, které respektují zdraví, bezpečnost a důstojnost pracovníků. Tento pilíř je právně nezávazný soubor legislativních a právně nevynutitelných opatření, jejichž smyslem je zvyšovat míru konvergence, pokud jde o životní a pracovní podmínky v EU.

B. Milníky: směrnice a Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

1. Rámcová směrnice 89/391/EHS a jednotlivé směrnice

Základem úsilí EU o zlepšování pracovního prostředí za účelem zajištění ochrany zdraví a bezpečnosti pracovníků byl článek 137 Niceské smlouvy (nyní článek 153 Smlouvy o fungování EU). Milník představovalo přijetí [rámcové směrnice 89/391/EHS](#), specificky zaměřené na kulturu prevence. Tato směrnice obsahuje ustanovení o preventivních opatřeních, informacích a konzultacích, vyvážené účasti a odborné přípravě pracovníků i jejich zástupců ve veřejném i soukromém sektoru.

Rámcová směrnice tvoří základ pro více než 25 jednotlivých směrnic v různých oblastech a pro [nařízení Rady \(ES\) č. 2062/94](#) o zřízení Evropské agentury pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Kromě toho však měla vliv i na jiné legislativní

akty týkající se zaměstnanců agentur práce a na aspekty pracovní doby v různých směrnících.

Zmíněné jednotlivé směrnice zahrnují následující:

- požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti (89/654/EHS) a bezpečnostní nebo zdravotní značky na pracovišti (92/58/EHS);
- používání pracovního zařízení (směrnice 89/655/EHS ve znění směrnice 2001/45/ES a směrnice 2009/104/ES); osobních ochranných prostředků (89/656/ES), práci se zobrazovacími jednotkami (90/270/EHS) a ruční manipulaci (90/269/EHS);
- **odvětví:** dočasná nebo mobilní staveniště (směrnice 92/57/EHS), těžební vrtný průmysl (směrnice 92/91/EHS; 92/104/EHS) a rybářská plavidla (směrnice 93/103/ES);
- skupiny: těhotné zaměstnankyně (směrnice 92/85/EHS) a ochranu mladistvých v práci (směrnice 94/33/ES);
- **činitele:** expozici karcinogenům (směrnice 90/394/EHS) a směrnici o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí karcinogenům nebo mutagenům při práci (2004/37/ES); chemické činitele (směrnice 98/24/ES ve znění směrnice 2000/39/ES a směrnice 2009/161/EU); biologické činitele při práci (2000/54/ES) a ochranu před ionizujícím zářením (směrnice 2013/59/Euratom, kterou se zrušují dřívější související směrnice); ochranu zdraví zaměstnanců vystavených riziku výbušných prostředí (směrnice 1999/92/ES); vystavení zaměstnanců rizikům spojeným s fyzikálními činiteli (vibracemi) (směrnice 2002/44/ES), hlukem (směrnice 2001/10/ES), elektromagnetickými poli (2004/40/ES ve znění směrnice 2013/35/EU) a optickým zářením z umělých zdrojů (směrnice 2006/25/ES);
- látky: směrnici 2014/27/EU uvádějící do souladu několik směrnic o klasifikaci, označování a balení látek a směsí.

Aktualizace [směrnice 2004/37/ES](#) o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí karcinogenům nebo mutagenům při práci je neustálý proces. První soubor 13 látek byl uveden v [návrhu z května 2016](#), který byl nakonec přijat v prosinci 2017. V současnosti je předmětem dialogu s perspektivou dosažení dohody v prvním čtení [druhý návrh z ledna 2017](#), který reviduje limity pro dalších 7 látek. Jedním z klíčových požadavků Parlamentu při jednáních je stanovení limitní hodnoty expozice při práci vůči výfukovým plynům ze vznětových motorů. Třetí [návrh z dubna 2018](#) navrhuje závazné limitní hodnoty EU pro dalších pět látek používaných v metalurgii, při elektrolytickém pokovování, těžbě, recyklaci, v laboratořích a ve zdravotnictví.

Dohody se sociálními partnery uzavřené v rámci sociálního dialogu představují další způsob, jak spustit zavádění sociální legislativy ([2.3.7](#)). V dubnu 2016 předložila Komise návrh směrnice s cílem zlepšit pracovní podmínky v odvětví rybářství v souvislosti s prováděním ustanovení dohody, již bylo se sociálními partnery dosaženo v roce 2013. Dosažení podobné dohody v kadeřnickém odvětví trvalo déle než čtyři roky. To bylo zapříčiněno přezkumem celého souboru právních předpisů upravujících bezpečnost a ochranu zdraví při práci v rámci Programu Komise pro účinnost a účinnost právních předpisů (REFIT).

2. Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (EU-OSHA)

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci byla založena v roce 1996 a její sídlo je v Bilbao. Jejím cílem je podporovat sdílení znalostí a informací, a tím přispívat k prosazování kultury prevence rizik. Vyvinula internetovou platformu pro [interaktivní posouzení rizik on-line \(OiRA\)](#), která zahrnuje nástroje odpovídající potřebám malých a středních podniků pro posuzování odvětvových rizik, a to ve všech jazycích, a [elektronický informační nástroj o nebezpečných látkách](#), který specificky podle typu firem poskytuje poradenství o nebezpečných látkách a chemických produktech a informace, jak uplatňovat osvědčené postupy a ochranná opatření. V roce 2016 dokončila agentura OSHA tříletý [pilotní projekt v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti](#), který iniciovala Komise na žádost Evropského parlamentu. Od roku 2000 navíc agentura pořádá každoročně **informační kampaně** „Zdravé pracoviště“ o různých zdravotních a bezpečnostních otázkách, z nichž poslední byla nazvána „Zdravá pracoviště: zvládnání nebezpečných látek“. V roce 2015 dokončila agentura [Přehled úspěšných srovnávacích analýz v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci](#).

C. Akční programy a strategie Společenství v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

V období mezi lety 1951 a 1997 vznikly **výzkumné programy** ESUO v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci. V roce 2000 byla přijata evropská sociální agenda, jež přispěla ke strategičtějšímu přístupu v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci na úrovni EU. Strategie Společenství pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci **na období 2002–2006** posléze zaujala ucelený přístup k dobrým podmínkám na pracovišti.

Strategie Společenství na období 2007–2012 se zaměřila na prevenci. Jejím cílem bylo dosáhnout stálého snižování počtu pracovních úrazů a nemocí z povolání v EU, především **vymezením a prováděním vnitrostátních strategií**, zlepšením a zjednodušením stávajících právních předpisů spolu s posílením jejich provádění prostřednictvím výměny osvědčených postupů, zvyšování povědomí, lepší informovanosti a vzdělávání.

V červnu 2014 uveřejnila Komise **strategický rámec EU pro ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2014–2020**, který byl v březnu 2015 přijat Radou. Cílem rámce vypořádat se se třemi hlavními úkoly: pokračovat ve zdokonalování a zjednodušování stávajících pravidel za účelem posílení prevence nemocí z povolání včetně nových rizik a zohlednění **stárnutí pracovní síly**. Zvláštní pozornost je věnována **potřebám malých podniků a mikropodniků**.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament **často zdůrazňuje, že je zapotřebí optimálně chránit** zdraví pracovníků a zajistit jejich bezpečnost. Přijal celou řadu usnesení, v nichž vyzýval k tomu, aby v právních předpisech EU byla zohledňována všechna hlediska, která přímo či nepřímo ovlivňují tělesný a duševní stav pracovníků. Významně také ovlivnil podobu směrnic, které zlepšily pracovní podmínky. Podporuje úsilí Komise o zlepšení informovanosti malých a středních podniků. Domnívá se, že práce se musí přizpůsobovat schopnostem a potřebám lidí, nikoli naopak, a že je třeba vytvářet taková

pracovní prostředí, která budou ve větší míře zohledňovat zvláštní potřeby zranitelných pracovníků. Apeloval na Komisi, aby se **zabývala nově vznikajícími riziky**, na něž se platné právní předpisy dosud nevztahují, jako je expozice nanočásticím, stres, syndrom vyhoření, násilí a obtěžování na pracovišti.

To přispělo zejména k tomu, že sociální partneři přijali Rámcovou dohodu o prevenci poranění ostrými předměty v nemocnicích a ostatních zdravotnických zařízeních, jež byla provedena [směrnicí Rady 2010/32/EU](#). Parlament rovněž vyzval k úpravám stávající legislativy týkající se ochrany těhotných zaměstnankyň a také ochrany zaměstnanců před poškozením svalové a kosterní soustavy. Další klíčové požadavky zahrnují vypracování směrnice stanovící minimální normy pro uznávání nemocí z povolání a rozšíření působnosti [rámcové směrnice 89/391/EHS](#) na některé skupiny pracovníků (např. vojáky z povolání, osoby samostatně výdělečně činné, pracovníky v domácnostech a osoby pracující doma).

V červnu 2010 zamítl Komisi předložený návrh úpravy **směrnice o pracovní době mobilních pracovníků v silniční dopravě**, protože nesouhlasil s tím, aby byli z působnosti této směrnice vyňati pracovníci, kteří jsou **samostatně výdělečně činní**. Komise pak svůj návrh stáhla.

Ve svém usnesení ze dne 25. listopadu 2015 Parlament v reakci na přijetí strategického rámce pro **ochranu zdraví a bezpečnost při práci na období 2014–2020** Komisi vyjádřil politování nad tím, že rámec nevytyčil žádné konkrétní cíle (např. orientační cíle snížení počtu nemoci z povolání a pracovních úrazů). Vyzval také k tomu, aby poté, co bude proveden přezkum v polovině období roku 2016, byla přijata spolu s opatřeními nelegislativního charakteru podrobnější právní úprava.

Kromě úpravy navrhované legislativy, vybízení Komise k vyvíjení dalšího úsilí v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví a jeho monitorování Parlament k věci rovněž přistupuje způsobem orientovaným na budoucnost a v rámci pracovní skupiny pro dopady digitalizace, robotiky a umělé inteligence na trh práce, která byla v říjnu 2015 založena Výborem pro zaměstnanost a sociální věci (EMPL), se zabývá potenciálními novými riziky spojenými s technickými inovacemi a souvisejícími změnami v organizaci práce.

Aoife Kennedy
10/2018

